

Дін Юйцзін

аспірантка кафедри освітнього менеджменту та публічного управління
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського

АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО САМОПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

Статтю присвячено пошуку ефективних способів підвищення продуктивності праці та прояву свого творчого потенціалу в розвитку професійної діяльності майбутніх менеджерів освіти. Зазначено, що проблема самопроєктування широко представлена з погляду розвитку особистості, психології, філософії та менеджменту фахівцями в загальних дослідженнях. Відзначено, що для формування самопроєктування майбутніх менеджерів освіти необхідна професійно-педагогічна підготовка. Особлива увага майбутніх менеджерів освіти має бути спрямована на покращення особистості-Я та проєктування правильного шляху в професійно-педагогічній підготовці. Такі умови з'являються в процесі ефективного професійного управління. Виявлено, що ефективне управління залежить від постійного вдосконалення знань, навичок та особистості менеджерів. Аналіз сучасних акмеологічних досліджень показав, що акмеологія допомагає людині досягати вершин у розвитку життєдіяльності на щаблі зрілості.

В аналітичній частині статті розкрито акмеологічні засади самопроєктування майбутніх менеджерів освіти. Акмеологічні засади мали на меті ознайомити майбутніх менеджерів освіти з критеріями визначення ефективності продуктивної праці, мотивацією до діяльності, сприяли засвоєнню форм самопроєктування. Синергетична акмеологія є теорією соціальної синергетики й теорією акмеологічного розвитку, вона досліджує закономірності досягнення довільною соціальною системою максимальної досконалості шляхом самоорганізації, включає три рівні методологічного дослідження: феноменологію, есенціологію та есхатологію, відповідає на запитання: що таке соціальна самоорганізація та її вершина (успішність), як відбувається соціальна самоорганізація, як досягається успіх у соціальній самоорганізації й куди спрямована соціальна самоорганізація, який сенс успіху, що розглядається в діалектиці розвитку. Синергетична акмеологія – це методологічна підстава для результативного професійного самопроєктування майбутнім менеджером освіти.

Ключові слова: самопроєктування, синергетична акмеологія, акмеологічні засади, майбутні менеджери освіти, освітні заклади.

Постановка проблеми. Інтерес до самопроєктування й побудови життєвих планів насамперед зумовлений бажанням управляти подіями свого життя, контролювати їх.

Ціннісні й мотиваційні детермінанти самопроєктування залишаються провідними на всіх етапах професійного становлення майбутнього менеджера освіти. У психології розроблено досить велику кількість методик, спрямованих на діагностику мотивів у професійній діяльності, термінальних та інструментальних цінностей, а так само індивідуально-особистісних якостей, що є професійно значущими в педагогічній професії. За результатами цих методик проводиться аналіз ціннісних орієнтацій, мотиваційного вибору й особистісно-значущих якостей майбутніх фахівців. Зусилля всього педагогічного колективу, який забезпечує якісну підготовку менеджерів освіти, зводяться до надання студентам компетентної психолого-педагогічної допомоги у створенні організаційно-методичних умов для професійного акмеологічного самопроєктування як основи побудови кар'єри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемами акмеології переймаються сучасні науковці (О. Анісімов, Н. Басова, А. Жолдасбеков, З. Кабилбекова, Е. Козибаєв, А. Халіла, Г. Сманова та ін.), які розглядають акмеологію як засіб дати людині можливість досягати найвищої точки (вершини або акме) своєї діяльності в усіх сферах на щаблі зрілості, щоб успішно реалізувати свій потенціал у житті.

Проблемами самопроєктування займаються філософи (В. Розанов, Ж.П. Сартр, В. Соловйов та ін.) і психологи, які розглядають самопроєктування як сутнісну природу людини, що виражається в її «здатності будувати саму себе, а отже, постійно змінювати зміст відповіді на запитання про її власну сутність» (А. Леонтьєв), як спосіб культурного самовизначення й потребу особистості.

Незважаючи на появу достатньої кількості наукових розробок проблеми самопроєктування в рамках філософії, психології та менеджменту сучасного фахівця, зараз ще недостатньо уваги приділяється акмеологічним аспектам формування здатності до самопроєктування в майбут-

ніх фахівців (особливо в майбутніх менеджерів освіти). Акмеологічна технологія формування такої здатності повинна спиратися на відповідні акмеологічні основи.

Мета статті – розробити й обґрунтувати акмеологічні основи самопроєктування майбутніх менеджерів освіти.

Виклад основного матеріалу. Акмеологія – міждисциплінарна наука, що вивчає закономірності й механізми розвитку людини на щаблі її зрілості (період приблизно від 30 до 50 років) і в разі досягненні нею найбільш високого рівня в цьому розвитку – акме. Важливим завданням акмеології є з'ясування того, що має бути сформовано в людини на кожному віковому етапі в дитинстві і юності, щоб вона змогла успішно реалізувати свій потенціал на щаблі зрілості [1].

Акмеологія виявляє механізми й результати впливу макро-, мікро-, мезофакторів на людину і ставить перед собою завдання розроблення такої стратегії життя людини, яка б дала їй можливість максимально проявити себе в усіх сферах на щаблі зрілості [2].

Основними умовами досягнення людиною вершини (акме) в розвитковій й діяльності в усіх сферах є не тільки результат впливу макро-, мікро-, мезофакторів. На нашу думку, активна творча діяльність, потреба в активному самопроєктуванні, активне задоволення цієї потреби теж є важливою умовою досягнення акме в розвитку свого життя і професійної діяльності.

Об'єктивні критерії: висока ефективна продуктивність праці в професійній діяльності, оволодіння технологією і творчістю в кар'єрі (поєднання умінь і навичок вирішувати різноманітні професійні завдання тощо); відповідність праці людини стандартам результатів праці в професії.

Суб'єктивні критерії: наявність у людини професійного спрямування, розуміння значущості професії, її ціннісних орієнтацій, сукупність необхідних професійно важливих якостей (ПВЯ), позитивне ставлення до себе як до професіонала, задоволеність людини процесом і результатом праці, відсутність особистісних деформацій, а також загалом відповідність професії вимогам людини, її мотивами, схильностям.

Результативні критерії: стабільне досягнення високих результатів у праці, скорочення витрат часу й ресурсів на досягнення результату, досягнення людиною соціально необхідних результатів праці.

Процесуальні критерії: використання людиною соціально прийнятних способів, прийомів, технологій; володіння вірцевими зразками, моделями професійної діяльності, професійного спілкування, прийомами продуктивного вирішення професійних завдань – використання накопичених у професійному досвіді інших людей способів і засобів ефективного отримання результату

в праці; вироблення й наявність індивідуального стилю професійної діяльності та спілкування; володіння прийомами побудови індивідуальної програми руху до вершин професіоналізму (акме); застосування акмеологічних способів (інваріант) просування до професіоналізму; оптимальне співвідношення процесів професіоналізації, соціалізації та індивідуалізації людини в праці, наявність позитивної динаміки в цих процесах; володіння способами роботи в «команді», прийомами впливу на професійне середовище тощо.

Саме активна творча діяльність дає людині можливість досягти досконалості і сприяє максимальній самоактуалізації. Тому в системі акмеологічної науки сьогодні активно розвивається креативна акмеологія.

Креативна акмеологія як галузь людинознавства вивчає закономірності досягнення творчої зрілості дорослою особистістю на всіх етапах професійного становлення людини. Важливим завданням акмеології є з'ясування того, що має бути сформовано в людині на кожному віковому етапі в дитинстві і юності, щоб вона змогла успішно реалізувати свій потенціал на щаблі зрілості [4, с. 518–520].

Реальною методологічною підставою для результативного професійно-педагогічного самопроєктування майбутніми менеджерами освіти, на нашу думку, є акмесинергетична акмеологія.

Синергетична акмеологія є складником соціальної синергетики. Вона має два складники: теорію соціальної синергетики й теорію акмеологічного розвитку. Синтез цих напрямів дав змогу сформувати нову предметну галузь – синергетичну акмеологію, що досліджує закономірності досягнення довільною соціальною системою максимальної досконалості шляхом самоорганізації.

Проблема досягнення успіху людиною і суспільством вирішується в синергетичній акмеології з погляду концепції синергетичної філософії історії, що має три рівні методологічного дослідження: феноменологію, есенціологію й есхатологію.

Феноменологія відповідає на запитання: що таке соціальна самоорганізація та її вершина (успішність). Основними поняттями, що розкривають сутність феноменології, є: а) акмеологічні категорії піднесення, спаду, точки, стадії, катарсису, катастрофи, кризи; б) соціально-синергетичні категорії ієрархізації, деієрархізації, простого атрактора, дивного атрактора.

Есенціологія відповідає на запитання: як відбувається соціальна самоорганізація, як досягається успіх у соціальній самоорганізації. Основними категоріями є: а) акмеологічні принципи стану, властивості, гармонії, констатації, кульмінації, топології, закону вершини; б) соціально-синергетичні категорії соціального відбору, тезаурусу, детектора, селектора.

Есхатологія відповідає на запитання: куди спрямована соціальна самоорганізація, який сенс успіху, розглянутого в діалектиці розвитку. Основними поняттями такого рівня дослідження є: а) акмеологічні категорії результату, локального, глобального й абсолютного акме; синергетичні категорії суперменезу, супервідбору, суператрактора.

7. Синергетична акмеологія є також практичним застосуванням філософії успіху. Це відбивається в основних її розділах: синергетичній кар'єрології, синергетичній катабології, синергетичній етнології [5, с. 467].

Термін «самопроекування» отримав наукове теоретичне обґрунтування наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть. У його трактуванні вченими, практиками спостерігаються відмінності, проте найчастіше під самопроекуванням розуміється діяльність, яка пов'язана із саморозвитком, удосконаленням і набуттям досвіду, вмінь, навичок (А. Мамадалієв, Р. Ареф'єв, А. Попов та ін.). Спільним для визначень різних авторів є діяльнісний і суб'єктний характер самопроекування.

Проблема самопроекування розглядається у філософії, менеджменті, психології та педагогіці. Філософи (В. Розанов, Ж.П. Сартр, В. Соловйов та ін.) і психологи розглядають самопроекування як сутнісну природу людини, що виражається в її «здатності будувати саму себе, а отже, постійно змінювати зміст відповіді на питання про її власну сутність» (А. Леонтьєв), як спосіб культурного самовизначення.

Психологами розкриті можливості самопроекування як форми психотехнічної практики (В. Клейман), як механізму сприйняття наукового й художнього образу (А. Щасливцев).

У менеджменті обґрунтована ефективність використання самопроекування як «навчання дією» (Л. Гітельман). При цьому поняття «самопроекування» співвідноситься з поняттям «самоменеджмент».

Психолого-педагогічна характеристика самопроекування професійної підготовки як важливого компонента професійного самовдосконалення представлена в багатьох працях, у т. ч. в працях В. Безрукова, Н. Кузьміної, Ю. Тюннікова та ін.

Ґрунтуючись на контент-аналізі, ми розглядаємо самопроекування як здатність особистості майбутнього професіонала до включення в систему самовизначального й самоконтрольованого заходів, спрямованих на підвищення ефективності професійної діяльності та самовдосконалення особистих якостей.

Під час оптимізації самопроекування у виші як певної ціннісної позиції щодо аспектів свого «Я» в професійній діяльності ми спираємося на погляди В. Сластьоніна, згідно з якими позиція являє собою злиття трьох сфер: пізнання,

дії, переживання, і припускаємо, що ставлення до себе реалізується в особливих сферах пізнання (самопізнання), емоційних станах (переживаннях) і діях щодо самого себе.

Використовуючи термін «самопроекування», О. Сапогова пропонує акцентувати увагу на такому його аспекті, як угадування свого справжнього призначення, в рамках якого осмислюється життя й переживання якого супроводжується відчуттям «правильного шляху», вірою в необхідність саме такої реалізації себе. Ця самовибудова є втіленням прагнення свідомості вискочити з того, що вона не вважає «своїм», зібрати себе й розпочати таке життя, яке можна було б відраховувати від самого себе (М. Мамардашвілі).

Самопроекування – процес виявлення можливих варіантів поєднання засобів, цілей, просторово-часових параметрів діяльності з метою пошуку найбільш прийняттого, оптимального варіанта для розвитку й удосконалення особистості. Результатом самопроекування є різні проекти (варіанти) майбутньої діяльності, різні моделі Я-ідеального.

Отже, самопроекування – це прагнення людини до поліпшення (вдосконалення) свого особистісного-Я в різних сферах життєдіяльності.

Висновки і пропозиції. Щоб досягти мети самопроекування для майбутніх менеджерів освіти, необхідно виявити його акмеологічні засади. На нашу думку, синергетична акмеологія є реальною методологічною підставою для результативного професійного самопроекування майбутніх менеджерів освіти.

Список використаної літератури:

1. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Педагогический словарь. Москва : Академия, 2005. URL: <https://pedagogical.academic.ru/16/АКМЕОЛОГИЯ> (дата звернення: 15.11.2019).
2. Анисимов О.С. Акмеология и методология: проблемы психотехники и мыслетехники. Москва : РАГС, 1998. 772с.
3. Басова Н.В. Педагогика и практическая психология. Ростов на-Дону : Феникс, 2000. 416 с.
4. Акмеологические вопросы исследования креативной личности / А.А. Жолдасбеков, З.Б. Кабылбекова, Е.Ш. Козыбаев, А.Н. Халила, Г.И. Сманова *Международный журнал экспериментального образования*. 2015. № 12-4. С. 518–520.
5. Пожарский С.Д. Синергетическая акмеология – философия успеха. *Философия в современном мире: диалог мировоззрений* : материалы VI Российского философского конгресса (Нижегород, 27–30 июня 2012 г.) : в 3 т. Нижегород : Изд-во Нижегородского государственного университета им. Н.И. Лобачевского, 2012. Т. II. С. 467.

Ding Yujing. Acmeological foundations of professional-pedagogical self-design for future education managers

The article is devoted to finding effective ways to increase labor productivity and to show their creativity in the development of professional activity for future education managers. It is noted that the problem of self-design is widely represented in terms of personal development, psychology, philosophy and management for specialists in general research. It is determined that the formation of self-design for future education managers requires professional and pedagogical training. Particular attention of future education managers should be directed to improving the personality-self and designing the right path in professional-pedagogical training. Such conditions emerge in the process of effective professional management. It is revealed that effective management depends on continuous improvement of knowledge, skills and personality of managers. Modern analysis of acmeological studies has shown that acmeology helps a person reach the top in his development of life at the stage of maturity.

The analytical part of the article reveals the acmeological foundations of self-designing for future education managers. The acmeological foundations were intended to familiarize future education managers with the criteria for determining the effectiveness of productive labor, motivation for activity, and contributed to the assimilation of self-design's forms. Synergetic acmeology is theory of social synergetics and theory of acmeological development, it explores the patterns of achieving arbitrary social system of maximum perfection through self-organization, including three levels of methodological research: phenomenology, esentiology and eschatology, answers the question: what is social self-organization and its peak (success), how does the social self-organization occur, how to achieve success in social self-organization and where is social self-organization directed, what is the meaning of success that is considered in the dialectic of development. Synergetic acmeology is methodological basis for effective professional self-design for future education manager.

Key words: *self-design, synergetic acmeology, acmeological foundations, future education managers, educational institutions.*